[...]

Állásfoglalás

1988. szeptember 2-4. között Budapesten a World Wildlife Fund, a Duna Kör és az International Rivers Network környzetvédelmi konferenciát rendezett a Nagymaros Bizottság és a FIDESZ támogatásával, "A dunai duzzasztógátak" címmel, körülbelül ötszáz meghívott és érdeklődő részvételével. A tanácskozás témája a csehszlovák-magyar dunai duzzasztórendszer volt, különös tekintettel annak környezeti hatásaira, felhasználva az összehasonlítási alapul szolgáló külföldi létesítmények tapasztalatait.

A hazai és külföldi szakemberek részéről elhangzott mintegy harminc előadás és korreferátum tanulságait az alábbiakban összegezzük.

1. Az egészséges emberi létfeltételeket biztosító ökoszisztéma fenntartásának szempontjai szembekerültek egyéb, történelmileg kialakult emberi szükségletek kielégítéséhez fűződő érdekekkel. Ebben a korábban ismeretlen típusú döntési helyzetben felül kell vizsgálni eddig elfogadottnak tekintett prioritásokat, és elsőbbséget kell biztosítani az ökoszisztéma védelmének, mivel ennek további erőszakos átalakítása fajunk túlélési esélyeit veszélyezteti. A vitatott létesítmény elsődlegesnek tekintett érdekeket kockáztat más úton is elérhető célok szolgálatában.

2. A beruházás előkészítése és a döntéshozatal rendszerelméleti és döntéselméleti szempontból is megalapozatlan volt. Tudományos és politikai tekintetben egyaránt hibáztatható, hogy ez a folyamat a nyilvánosság kizárásával zajlott. Nem fogadhadó el a szakértők kizárólagos illetékessége olyan kérdésekben, ahol a tények az értékszempontoktól elválaszthatatlanok. Az adott esetben azonban a szakvélemények maguk is rendre a döntéseket követően születtek, mintegy azok igazolásául. Amennyiben ennek a célnak nem feleltek meg, mint például a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének 1983. decemberi, az OKTH elnökének 1984-es állásfoglalása, úgy nemcsak titkos anyagként kezelték őket, hanem egyszerűen figyelmen kívül hagyták. Mindez megfelel egy olyan gazdasági rendszer belső mechanizmusaiból fakadó sajátos logikájának, amely a költségvetési eszközökre való rászorultságot, ezekkel való pazarlást,csőd- és szükséghelyzetek teremtését ösztönzi.

3. A duzzasztórendszer kialakítása következtében fellépő, várható környezeti károk és kockázatok túlságosan nagyok.

A Kisalföld alatti vízkészletek létüket és szennyezés elleni védelmüket túlnyomó részben az itteni különleges vízföldtani viszonyoknak köszönhetik. A Duna oldalcsatornába terelése következtében a jelenlegi kedvező és hatékony természetviselőket kell állítanunk. De addig is, ezzel párhuzamosan követelni kell az olyan jogi eszközöket, mint az érintettek részvételét minden, a környezetet érintő beruházás engedélyezési eljárásában, a populáris akciót, azt, hogy a környezetvédelmi érdekeket bíróság előtt érvényesíteni lehessen, s mindenekelőtt a közvetlen demokrácia intézményeit, a népi törvénykezdeményezést és a népszavazást.

Ez az utóbbi, a népszavazás az előttünk álló legfontosabb feladat. Tisztában kell lennünk azzal, hogy most a népszavazás kiírását kizárólag politikai nyomásgyakorlással érhetjük el. Ezt a célt szolgálja az aláírásgyűjtés. Tudnunk kell, hogy a népszavazás elrendelése ellen egyszerűen nem áll az a sokat hangoztatott technikai ellenérv, amely szerint a népszavazás lebonyolításának módja nincs jogilag szabályozva. A törvénytervezetet akár a novemberi országgyűlés elé lehetne terjeszteni, hiszen számos jól bevált külföldi mintára lehet támaszkodni. A népszavazás olyan szabályozását követeljük, amely annak elrendelését meghatározott számú állampolgár, például 30 vagy 50 ezer, írásbeli kérelmére kötelezővé teszi. A törvénynek biztosítania kell azt is, hogy megfelelően indokolt kérelem esetén az aláírásgyűjtéshez az államigazgatási apparátus is segítséget nyújtson. A népszavazás iránti kérelem megtagadása esetén legyen bírósági jogorvoslat. Kötelezzék az állam irányítása alatt álló hírközlést, hogy a szóban forgó ügyben mindkét fél részére egyforma teret biztosítson. Végül pedig a népszavazás ne konzultatív jellegű legyen, hanem legyen kötelező törvényerejű a szavazás eredménye.

Emlékeztetek arra, hogy az országgyűlés október elején csupán a kormány beszámolóját hagyta jóvá. Nem gondoskodott azonban biztosítékokról, hogy az általa szabott feltételeket meg is lehessen valósítani. Ugyan honnan fog a parlament új és új erőforrásokat előteremteni a beruházás számára? És miből gondolja a parlament teljesíthetőnek azt a feltételt, hogy az erőművet csak a víztisztítás befejeződése után lehet üzembeállítani, ha erre vonatkozólag Csehszlovákiával még megállapodás sincs, hogy a biztosítékokról ne is beszéljünk. Az országgyűlés azonban ma is megteheti, hogy felfüggeszti a munkákat, és úgy határoz, hogy Nagymaros kérdésében népszavazás döntsön, a következő ülésszakon pedig elfogadja a népszavazást szabályozó törvényt. Ha így járna el, nem érné a parlamentet tekintélyveszteség; éppen ellenkezőleg.

A Duna sorsa, Nagymaros sorsa nem megawattok, vagy milliárd forintok kérdése. A romániai falurombolás ellen sem műszaki vagy gazdasági-gazdaságossági megfontolásokból tiltakozik az egész világ. A vita nem akörül forog, hogy tényleg ennyi meg ennyi hektárral nőne-e így a vetésterület, hogy mennyi vízvezeték épül és így tovább. A világ azért tiltakozik, mivel értékeket, egy organikus kulturális fejlődést semmisítenek meg, egy humánökológiai rendszert pusztítanak el.

A Duna-kanyar tönkretétele ugyanezen okból egy egész nemzetet sért. Nem dönthetnek technokraták arról, hogy egy nemzeti identitást hordozó tájat feláldozzanak-e egy gazdasági elképzelés kedvéért, amelynek egyébként még gazdaságossága is erősen kétséges. Nagymaros kérdése, ismétlem, értékkérdés, amely éppen ezért mindjányunkat érint. Követeljük, hogy mi magunk döntsünk az ügyben. Követeljük, hogy Nagymaros ügyében írjanak ki népszavazást.

Budapest, 1988. október 30.

[...]

Beszélő, 8. évf. (1988) 25. sz. 96-87.o.